

בכל משפט חייבים להופיע נשוא ונושא.

۲۹۷

١. נשוא פועלי - אם יש פועל במשפט, הוא יהיה באופן אוטומטי הנשוא.

הנושא יענה על השאלה : מי/מה + הפועל

דוגמה : נושא נשוא

המשטרה חשפה רשת ענפה של זייפני דרכונים.

חשפה = פועל = נשוא מי חשפה ? = המשטרה = נושא

٢. נשוא קיום - המילה "יש" תשמש תמיד כנשוא. המילים "אין" ו "היה" (בכל הנטיות)

תשמשנה נשוא רק במקרים שניתן להחליפן ב "יש".

דוגמאות : נושא נושא

בפרק זה יש תרגול רב של הנושא הנלמד.

יש = נשוא מה יש ? = תרגול = נושא

נושא נושא

הייתה לנו מסיבת סיום מוצלחת ביותר.

הייתה = יש = נשוא מה הייתה ? = מסיבת סיום = נושא

נושא נושא

אין לי אפשרות לסייע לכם במקרה זה.

אין = יש = נשוא מה אין ? = אפשרות = נושא

٣. נשוא מורחב - פעולה אחת המתבטאת במספר מילים.

א. פועל + שם פועל : נושא נושא מורחב

דוגמה : המפקד חייב להופיע בזמן לטקס סיום קורס הקצינים.

ב. פועל + ו + פועל : נושא נושא מורחב

דוגמה : האם חזרה וביקשה מבתה לא ללכלך את השטיח.

ג. ניבים וביטויים : נושא נושא מורחב

דוגמה : הנאשם טמן ראשו בחול בזמן קריאת כתב האישום .

٤. נשוא מודאלי - נשוא שיש לו ניסוח של הוראה / המלצה / איסור וכדומה.

כל מילה שניתן להחליפה ב "אסור" או ב "מותר" תשמש נשוא.

נשוא נושא

דוגמה : כדאי להקפיד בכל ניסוי בתחום המדע על ההשלכות המוסריות.

٥. נשוא שמני - נשוא שאינו פועל. יופיע בד"כ אחרי אוגד.^(٢)

אוגד : מילה המקשרת בין הנושא לבין הנשוא השמני.

* כינוי הגוף "הוא" בכל הנטיות : נושא אוגד נשוא

דוגמה : רוב השרידים הם מהתקופה הרומית.

* המילים "אין" ו "היה" (בכל הנטיות) כאשר לא ניתן להחליפן ב "יש".

נושא אוגד נשוא

דוגמה : התקשורת הישראלית אינה אדישה להתרחשויות בתחומים השונים.

* פעלים המציינים תהליך ולא פעולה : הפך ל... , נעשה, נהיה, מהווה וכו'.

נושא אוגד נשוא

דוגמה : האבטלה הפכה לאחד הנגעים הגדולים ביותר של החברה המודרנית.

בכל מקרה ניתן להחליף את האוגד ב "הוא" או להשמיטו.

בד"כ לפני האוגד יופיע הנושא, ואחריו יופיע הנשוא.

סוגי נושאים ^(٣)

١. נושא מפורש - נושא ברור ומוגדר (יודעים בדיוק על מי או על מה מדובר במשפט).

٢. נושא סתמי - נושא כללי מאוד שאינו מפורש. (כולם, הם, מישוהו, כל אחד, אף אחד).

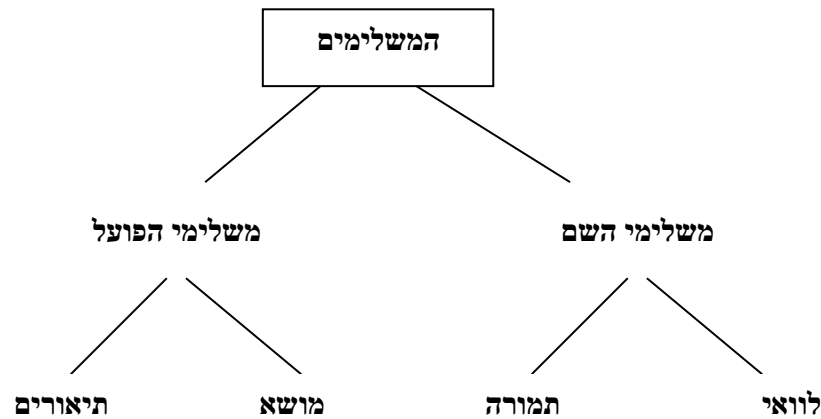
שחבור משפט פשוט למשפט סתמי :

יש לשנות את הנושא במשפט לנושא לא מוגדר.

דוגמה : יוסי סיפר לי בדיחה מצחיקה.

מישהו סיפר לי בדיחה מצחיקה.

משלימי המשפט

משלימי הפועל - הבחנה בין מושא לתיאור : (4)

גם המושא וגם התיאור יכולים להתקשר רק לפועל (או לשם הפועל) במשפט. ההבחנה ביניהם תיעשה ע"פ השאלה עליה הם עונים.

- המושא יענה על שאלה אחת בלבד הכוללת את מילת היחס שלפניו + מי / מה.

דוגמה : נושא נושא מושא

התיירים התבוננו בתמונה בהתלהבות רבה.

החלק "בתמונה" ישמש מושא כי הוא פותח באות היחס "ב" ועונה על השאלה "במה" ?

- במקרים רבים לא תופיע לפני המושא מילת יחס, אך ניתן להוסיף "את".

- התיאור לעומת המושא יכול לענות על יותר משאלה אחת, אך לפחות שאלה אחת תפתח במילת שאלה. דוגמה : נושא נושא מושא תיאור אופן

התיירים התבוננו בתמונה בהתלהבות רבה.

החלק "בהתלהבות רבה" ישמש תיאור אופן כי הוא עונה על השאלה "איך?".

טבלת התיאורים

התיאור	השאלות עליהן התיאור עונה	מילות פתיחה אופייניות	דוגמה
תיאור זמן	מתי? ממתי? עד מתי?	לפני, אחרי, בזמן	אני קורא לפני השינה.
תיאור מקום	היכן? לאן? מאין?	ליד, מול, מעל, במקום	אני קורא במיטה.
תיאור סיבה	למה? בשל מה? בזכות מה?	בגלל, בשל, עקב, בזכות	אני קורא בזכות הוריי.
תיאור תכלית	לשם מה? בשביל מה?	לשם, למען, בשביל, כדי	אני קורא כדי לדעת.
תיאור אופן	איך? באמצעות מה? עם מי?	ב, באמצעות, כמו	אני קורא בעזרת משקפיים.
תיאור מידה/ כמות	כמה זמן? כמה פעמים?	פי, ב, יותר, פחות, הרבה, מאוד	אני קורא הרבה.
תיאור מצב	באיזה מצב ?	פועל בהווה או שם תואר המתאים לשם העצם שבמשפט במין ובמספר. (ניתן להוסיף לפני כש+ כינוי גוף).	אני קורא שוכב במיטה. (כשאני שוכב במיטה)
תיאור תנאי	באיזה מקרה? באיזה תנאי?	במקרה של, בתנאי של, עם, בלי, ללא	אני לא קורא בלי אור.
תיאור ויתור	למרות מה? בניגוד למה?	למרות, על אף, חרף	אני קורא למרות עייפותי.

משלימי השם - הבחנה בין לוואי לתמורה^(*)

- הלוואי והתמורה יכולים לתאר כל חלק במשפט מלבד הפועל (או שם הפועל).

הלוואי יענה על אחת השאלות הבאות :

(1) איזה ? לוואי

דוגמה : הטיפול הרפלקסולוגי עזר לנו. (איזה טיפול? = הרפלקסולוגי)

(2) של מי / של מה? לוואי

דוגמה : הודיעו לנו על המועד של המבחן. (של מה המועד? = של המבחן)

(3) כמה? לוואי

דוגמה : ארבעה תלמידים ייבחנו במועד מאוחר. (כמה תלמידים? = ארבעה)

- התמורה מציגה במילים אחרות את החלק שלפניה. היא תופרד בפסיקים (או במירכאות) משאר המילים במשפט.

ניתן להשמיט ת התמורה או להחליף מקום בינה לבין החלק שלפניה.

תמורה

דוגמה: התלמידים נתבקשו להגיש למורה ללשון, מיה צאלח, עשרה משפטים.

השמטה : התלמידים נתבקשו להגיש למורה ללשון עשרה משפטים.

החלפה : התלמידים נתבקשו להגיש למיה צאלח, המורה ללשון, עשרה

משפטים.

קפ"ה

קריאה - מילה קצרה המציינת רגש של שמחה, עצב, כאב.

דוגמה : יש! קיבלתי 100 במבחן בלשון.

פנייה - מילה המציינת שם, תפקיד או כינוי של מי שפונים אליו במשפט.

דוגמה : רפי, שגרה זה רע ?

הסגר - מילה או מספר מילים המציינות הערה של הדובר במשפט לגבי הנאמר במשפט.

יש מספר סוגים של הסגר ⁽¹⁾

א. הסגר המציין דעה, טענה וכדומה, מתחיל בד"כ ב"לפי" או ב"ל".

דוגמה : לפי דברי ההורים, הילדים נהנו מהטיול.

ב. הסגר המביע ספק או ודאות לגבי הנאמר במשפט, מתחיל בד"כ ב"כ".

דוגמה : מחר, כנראה, נוכל להיפגש.

ג. הסגר המציין את עמדת הכותב כלפי המצוין במשפט.

מיליות הקישור ע"פ סוגי משפטים

הקשר הלוגי	משפט פשוט (התיאורים)	משפט מחובר	משפט מורכב
סיבה ותוצאה	בגלל, בשל, עקב בזכות, בעקבות, הודות ל...	לכן, לפיכך, כתוצאה מכך, עקב כך, בעקבות זאת, בגלל זה	מפני ש, מכיוון ש, משום ש, כי
מטרה / תכלית	כדי, לשם, בשביל, למען	בשביל זה, למען זאת	כדי ש, בשביל ש
ויתור	למרות, על אף,	למרות זאת, אף על פי כך, חרף כך	למרות ש, על אף ש, אף על פי ש
ניגוד	---	אבל, אך, בניגוד לכך, לעומת זאת	---
הוספה	---	ו, גם, בנוסף לכך	---

תנאי	בתנאי, במקרה של	בתנאי זה, במקרה זה	אם, אילו, בתנאי ש
זמן	בזמן, לפני, אחרי, לאחר	בזמן זה, לפני כן, לאחר מכן	בזמן ש, כש, כאשר, לאחר ש, לפני ש
מקום	במקום, ב, ל	במקום הזה, באותו מקום	במקום ש, כאשר, אל אשר
אופן	בצורה, באופן, ב	באופן זה, בצורה זו	באופן ש, כפי ש
כמות	פי, יותר מ, פחות מ	---	ככל ש, יותר ממה ש, פחות ממה ש

סיכום

בשנים האחרונות נעשה מאמץ בהוראת תחביר עברית על ההיבט התפקודי כבר נפגש עם תופעה זו בברכה נרחב, ואת נקודת המבט שלנו, את הפוקוס על התחביר בו היבט חשוב בפיתוח חשיבה והיגיון להיות שם במהלך השנים הטיל ספק ביכולתה של הקורס לשון עברית כדי להעביר את הרעיון של שפת אם כך, המחקר של תחביר החלקים הדרושים מן המבט שלנו על מנת להשיג הבנה מדויקת של שם בטקסט המקורי

1. מרדכי יואל, *תחביר עברי*, תל-אביב. עמ" 21.

2. שאול ברקלי, *דקדוק עברי מודרג*, 3 כרכים, ירושלים, 1970. עמ" 13-14.

3. אבן שושן, אברהם, *המלון העברי המרוכז*, ירושלים, 1979. עמ" 103.

4. בן אור, אברהם, *לשון וסגנון*, תל אביב, 1967. עמ" 44.

5. מרכי יואל, *תחביר עברי*, תל-אביב. עמ" 44.

6. Gesenius, W., *Gesenius Hebrew Grammar*, 3rd edition, Oxford, 1910. p. 371.